

Jaarverslag

Inhoud

1. De missie van de Stichting Maatschappij en Veiligheid	3
2. Organisatie	5
2.1 Bestuur	5
2.2 Financiën	5
2.3 Communicatie	6
3. Verslag van de activiteiten	6
3.1 Structurele activiteiten	6
3.2 Projecten	7

Voor u ligt het jaarverslag 2021 van de Stichting Maatschappij en Veiligheid. Met dit jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de activiteiten in het voorbije jaar 2021. Ook wordt er vooruitgeblikt op de toekomst van de SMV in 2022 en later.

1. De Missie van de Stichting Maatschappij en Veiligheid

De Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) is een onafhankelijke denktank op het brede terrein van maatschappelijke veiligheid, die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengt over onderwerpen die op dit terrein spelen.

Vanuit die onafhankelijke positie wil de SMV vooral een agenderende functie hebben. Omdat de SMV los van bestaande posities en belangen kan opereren, heeft zij bij uitstek de mogelijkheid om innovatieve invalshoeken en benaderingen aan te dragen. Netelige kwesties kunnen daardoor dichterbij een oplossing gebracht worden. Praktische doorwerking staat daarin centraal; de oriëntatie van de SMV ligt vooral bij versterking van operationele praktijken en wat daarvoor in beleidsmatige of strategische zin noodzakelijk is.

Doel

Doel van de SMV is bijdragen aan het verbeteren van veiligheid en van samenwerking op het gebied van veiligheid.

Samen werken aan veiligheid

Veiligheid is en blijft een kerntaak van de overheid, maar er is sprake van een brede maatschappelijke betrokkenheid bij veiligheid. Burgers, ondernemingen en andere organisaties hebben meer en meer een eigen rol; die wordt hun toegedicht of die trekken ze naar zich toe.

Maar wat mogen wij van burgers, ondernemingen en andere organisaties op dit gebied verwachten? En hoe verhouden de inspanningen van de overheid voor veiligheid zich tot die van burgers, ondernemingen en organisaties? Is hier sprake van een *balans*? Waar liggen grenzen? En hoe werkt dat in concrete vraagstukken uit? Wat is *'samen werken aan veiligheid'*?

Door bij relevante veiligheidsvraagstukken het maatschappelijke debat te entameren, waar nodig de vinger op de zere plek te leggen en met verbetervoorstellen te komen, draagt de SMV bij aan het *verbeteren* van veiligheid en van *samenwerking* op het gebied van veiligheid.

Verschillende perspectieven

De SMV benadert dit vraagstuk op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven.

Op *beleidsmatig niveau* is een belangrijke invalshoek hoe 'preventie' en 'repressie' met elkaar te verbinden zijn. We weten: preventie zonder repressie is tandoel, repressie zonder preventie is eindeloos. Maar hoe werkt dat dan uit op verschillende terreinen?

In het sociale domein bijvoorbeeld, waar sociale interventies soms de rugdekking van juridische dwang nodig hebben om effectief te kunnen zijn. Maar repressieve maatregelen zonder aandacht voor de sociale inbedding van criminaliteit is minstens zo'n groot probleem. Hoe die werelden effectief te combineren?

Op economisch gebied bijvoorbeeld, waar onveiligheid en criminaliteit voor problemen en extra kosten zorgen. Denk bijvoorbeeld aan de investeringen die banken moeten doen om hun transacties te monitoren. Veiligheid is een economische factor, zo horen wij regelmatig, maar hoe die op een efficiënte manier te organiseren?

In de virtuele werkelijkheid bijvoorbeeld, waar digitale en niet-digitale processen op een ingewikkelde wijze met elkaar verbonden zijn. Daarin ontstaan nieuwe problemen en bedreigingen, voor individuele burgers en voor de samenleving als geheel, maar ook nieuwe kansen; denk bijvoorbeeld aan de onderschepping van cryptodata door de politie en de consequenties die dat heeft voor de kennis over georganiseerde misdaad.

Het vraagstuk kan ook vanuit een andere invalshoek bekeken worden, vanuit *afzonderlijke actoren*. Wat vergt die brede veiligheidsaanpak bijvoorbeeld van individuele burgers? Waar begint en eindigt hun verantwoordelijkheid? Op individueel niveau (bijvoorbeeld via een goede afsluiting van je woning), maar ook op collectief niveau: hoe organiseren burgers gezamenlijk hun veiligheid (denk aan buurtwachten of whats app-groepen) en waar liggen daar mogelijkheden en grenzen.

Wat doen bedrijven of maatschappelijke organisaties? Wat kan van hen verwacht worden? Welke steun en rugdekking vanuit de overheid en de politie is nodig?

Het is niet alleen een inhoudelijk vraagstuk, maar ook een *organisatorisch*. Hoe die gezamenlijke veiligheid te organiseren? Op het gebied van lokaal en regionaal veiligheidsbeleid bijvoorbeeld, waar brede en integrale samenwerking voortdurend gepropageerd wordt, maar in de praktijk lastig blijkt. Dat geldt zowel voor publiek-publieke als voor publiek-private samenwerking. Hoe die integraliteit zo te organiseren dat er adaptieve en wendbare systemen ontstaan? Hoe de verschillende culturele en juridische (denk bijvoorbeeld aan gegevensdeling) barrières te slechten?

De SMV wil op deze niveaus – beleidsmatig, actorgericht, organisatorisch - een bijdrage kunnen leveren. Zij opereert op het snijvlak van veiligheidsdomeinen, daar waar verschillende werelden elkaar raken en met elkaar verbonden moeten worden. Zij doet dat vanuit een lerend perspectief: positief waar mogelijk, kritisch waar noodzakelijk.

Wat doen we?

Vanuit haar onafhankelijke positie wil de SMV vooral een agenderende functie hebben. Omdat de SMV los van bestaande posities en belangen kan opereren, heeft zij bij uitstek de mogelijkheid om innovatieve invalshoeken en benaderingen aan te dragen. Netelige kwesties kunnen daardoor dichterbij een oplossing gebracht worden. Praktische doorwerking staat daarin centraal; de oriëntatie van de SMV ligt vooral bij versterking van operationele praktijken en wat daarvoor in beleidsmatige of strategische zin noodzakelijk is.

Door inhoudelijke expertise en maatschappelijke discussie

De onderwerpen waar de SMV zich op richt, zijn onderwerpen *die aanhoudende aandacht* (een lange adem) vergen. Zij maakt gebruik van de kennis en ervaringen van een grote, diverse groep van personen, onder andere in de vorm van een breed samengestelde Raad van Advies. De selectie van onderwerpen vindt plaats in afstemming met deze Raad van Advies.

De SMV organiseert haar activiteiten op verschillende manieren:

- door rondom actuele en complexe vraagstukken deskundigen bij elkaar te brengen en hun te vragen een (openbare) analyse of advies te maken;

- door rondom dit soort thema's de maatschappelijke aandacht en discussies te versterken, onder andere in de vorm van conferenties;
- door ook anderszins actief deel te nemen aan het maatschappelijke debat, in 'reële' of in digitale vorm.

De SMV reikt eens in de twee jaar de *Publicatieprijs SMV* uit voor Nederlandstalige publicaties die een bijdrage leveren aan verbetering van de maatschappelijke veiligheid en veiligheidszorg.

2. Organisatie

2.1 Bestuur

Het bestuur van de Stichting bestaat in 2021 uit:

Mr. T.H.J. (Tjibbe) Joustra - voorzitter

Prof mr. dr. E.R. (Erwin) Muller - vice-voorzitter

Prof dr. J.A. (Jaap) van Manen – penningmeester

Prof mr. Pieter van Vollenhoven is ere-voorzitter

Oud-directeur mevrouw drs. Ingrid de Jong is op basis van een nul uren-contract verbonden gebleven aan de SMV, als bestuursadviseur.

Het bestuur heeft een Raad van Advies ingesteld. Deze Raad van Advies bestaat uit de volgende leden:

- Prof. dr. B.A. (Beatrice) de Graaf, hoogleraar aan de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht en terrorisme-expert
- Prof. mr. Y. (Ybo) Buruma, raadsheer in de Hoge Raad en hoogleraar Strafrecht en strafprocesrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen
- Drs. F. (Frank) Paauw, Politiechef Amsterdam
- Mr. G.W. (Gerrit) van der Burg MPA, voorzitter College van procureurs-generaal
- Luitenant-generaal dr. J.A.J. (Hans) Leijtens, Commandant Koninklijke Marechaussee
- J.J. (Jozias) van Aartsen, o.a. oud-burgemeester Den Haag

De Raad van Advies is in 2021 tweemaal bijeengewees om mee te denken over de thema's waar de SMV zich op zal richten.

De SMV heeft een directeur (met een vast contract voor 2 dagen per week) en een parttime secretaresse (ZZP).

De SMV heeft ook in 2021 gewerkt volgens de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De (in mei 2018 opgestelde) privacyverklaring is te downloaden via de website van de SMV.

2.3 Financiën

In 2021 heeft de SMV enkele projectsubsidies ontvangen (van het Ministerie van JenV en het Ministerie BZK). Daarnaast maakten de in het verleden opgebouwde reserves het mogelijk om in 2021 verder te werken aan een aantal projecten waar geen subsidies voor verworven zijn. Tegelijkertijd zijn er voorbesprekingen gevoerd

met als doel om tot een vorm van structurele samenwerking en financiering te komen. Het is voor het voortbestaan van de SMV noodzakelijk dat een partij zich bereid verklaart om voor een periode van drie jaar structureel bij te dragen aan de benodigde middelen (projectkosten, maar vooral ook vaste kosten van de SMV).

2.4 Communicatie

De SMV beschikt over een website, een SMV-Twitteraccount @SMVSamen en LinkedIn.

3. Verslag van de activiteiten

3.1 Structurele activiteiten

Publicatieprijs SMV

Het bestuur van de SMV heeft besloten om de Publicatieprijs nieuw leven in te blazen en heeft de prijs in 2021 toegekend aan Bauke Koekkoek voor zijn publicatie 'De kwestie van verwarde personen. Naar een andere benadering van onbegrepen gedrag.'

De publicatieprijs is een prijs die bedoeld is voor auteur(s) van een belangwekkende publicatie over een onderwerp op het brede terrein van veiligheid en veiligheidszorg. Een leescommissie, onder voorzitterschap van drs. Lodewijk Gunther Moor, verzamelt publicaties die voor de prijs in aanmerking komen en draagt een shortlist met maximaal vijf publicaties voor aan de jury.

De leescommissie bestond in 2021 uit:

- Dr. Julien van Ostaaijen, lector Recht en Veiligheid Avans
- Dr. Ruth Prins, Directie Veiligheid Rotterdam
- Dr. Shanna Mehlbaum, Mehlbaum onderzoek
- Judith van Valkenhoef Msc, Onderzoeker Politieacademie
- Mr. Karijn van Doorne, Openbaar Ministerie, Aanjaagteam Ondernijning
- Drs. Lodewijk Gunther Moor, Stichting Maatschappij en Veiligheid

De jury bestond in 2021 uit:

- Prof mr. Ybo Buruma (voorzitter), lid Hoge Raad en hoogleraar Strafrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen
- Prof dr. Charlotte Colman, hoogleraar criminologie aan de Universiteit Gent
- Mr. Sadik Harchaoui, chef de mission van Society Impact Den Haag
- Drs. Martin Sitalsing, politiechef van de eenheid Midden-Nederland
- Drs. Lodewijk Gunther Moor (adviseur).

De prijs bestaat uit een bescheiden geldbedrag en een oorkonde. Traditiegetrouw wordt rond het thema van de winnende publicatie een conferentie georganiseerd. Deze conferentie is vanwege de corona-maatregelen verzet naar april 2022.

Voor de criteria voor de SMV Publicatieprijs én voor de eerdere SMV Publicatieprijs winnaars verwijzen we naar de website van de SMV: www.maatschappijveiligheid.nl

3.2 Projecten

In 2021 hebben twee door de SMV ingestelde werkgroepen zich verdiept in respectievelijk de thema's 'sociale interventies rond ondermijnende drugscriminaliteit in Nederland' en 'het versterken van de integriteit van het Nederlandse financiële stelsel'.

Daarnaast hebben prof dr Pieter Tops en Rob Boswijk MSC van SMV en dr Julien van Ostaijen van Avans Hogeschool in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zich verdiept in ontwikkelingen en trends die de komende jaren voor het lokale veiligheidsbeleid van belang zullen zijn.

Van alle drie genoemde studies zullen de rapporten begin 2022 uitkomen.

Jong ontspoord in het drugsmilieu

Eind 2020 heeft de SMV een adviescommissie ingesteld met als opdracht zich te verdiepen in de vraag *'Wat zijn acceptabele en werkzame sociaal juridische interventies voor jongeren die geld verdienen met drugscriminaliteit, maar die niet in beeld zijn als 'zware jongens', om hen uit de criminele drugswereld te trekken én hun meer perspectief te kunnen bieden op een regulier bestaan? Welke combinatie van grenzen stellen (repressie) en perspectief bieden (helpen) kan voor hen werken en verdient meer aandacht in ons land?'*

De commissie wordt geleid door dhr. Tops (de directeur van de SMV) en dhr. Buruma (lid Raad van Advies van de SMV). De leden zijn allen vanuit verschillende achtergronden en/of in verschillende rollen betrokken bij de problematiek van jongeren en drugscriminaliteit:

- Johan Bac, directeur reclassering Nederland sinds 2018, daarvoor onder meer hoofdofficier van justitie bij het arrondissementsparket Midden-Nederland en directeur Strafrechtketen bij het ministerie van Justitie en Veiligheid (lid)
- Henk Ferwerda, criminoloog en directeur van Bureau Beke, met in het bijzonder een trackrecord op het gebied van onderzoek naar jeugdcriminaliteit, tevens voorzitter van de denktank Straatwaarde(n) dat zich richt op het terugdringen van doorgroeiers/jonge aanwas in de drugshandel (lid)
- Jan Hamming, burgemeester van Zaanstad sinds 2017, daarvoor onder meer wethouder in Tilburg en burgemeester van Heusden, tevens lid van de Raad van toezicht van Reclassering Nederland (lid)
- Bart Nitrauw, officier van Justitie bij het arrondissementsparket Midden-Nederland, daar aangesteld als 'innovatie officier 2.0', gekoppeld aan het regioprogramma Straatwaarde(n) (lid)
- Suzan Verberk, onafhankelijk adviseur rechtspleging en geschiloplossing en projectleider 'Betekenisvol en maatschappelijk relevant strafrecht' bij The Hague Institute for Innovation of Law / HiiL (lid)
- Monique Bruinsma, freelance onderzoeker op het domein van de georganiseerde misdaad, vooral gericht op het maken van fenomeenbeelden rond drugs- en vuurwapencriminaliteit, eigenaar Bureau Bruinsma (scribent)
- Pieter Tops, directeur Stichting Maatschappij en Veiligheid, Lector Politieacademie en bijzonder hoogleraar bij de universiteit Leiden (Ondermijningsstudies) en het JADS (Data Science en Ondermijning) (adviseur)
- Els Tieman, programmadirecteur Anti-ondermijning bij het DG Rechtspleging en Rechtshandhaving bij het ministerie van Justitie en Veiligheid sinds 2019, daarvoor onder andere waarnemend directeur

Sanctietoepassing en Jeugd bij het DG Straffen en Beschermen bij JenV (adviseur)

In december 2021 bracht de commissie een concept-rapport naar buiten, met als titel 'Jong ontspoord in het drugsmilieu. En wat wij daar als samenleving tegenover zetten'. Een van de bevindingen van de commissie is dat er maar weinig probleemanalyses gericht zijn op het willen begrijpen van de wereld rond de jonge drugscriminelen van nu en op het evalueren van wat lokaal werkt om jongeren uit de criminele scene te houden of te halen. Jonge doorgroeiërs in de criminaliteit zijn 'een vergeten groep', en dat doet de aanpak geen goed, 'groot zijn de problemen, klein de middelen' en 'als we niks doen wordt het alleen maar erger'. 'Het moet bij iedereen doordringen dat het een serieus probleem is wat doorwerkt in de wijken.' (Gunnweg, 2021).

In het adviesrapport worden voorbeelden genoemd van interessante methodieken. De analyse is er vooral op gericht de onderliggende krachtlijnen in werkzame aanpakken te beschrijven. Wat maakt dat een aanpak werkt, wat zijn de werkzame bestanddelen, die op een of andere manier maken dat projecten succesvol kunnen zijn?

Terugdringing van de drugscriminaliteit kan ervoor zorgen dat de lokroep van deze wereld (en het daarin aanwezige geld) vermindert. Een stevige wijkaanpak zet daar een nieuw perspectief tegenover. Beide samen vormen een combinatie van repressie en preventie, van grenzen bewaken en perspectief bieden. Zij vormen de algemene context waarin specifieke inspanningen gericht op terugdringing van jongeren in de drugscriminaliteit succesvol kunnen zijn.

Met het advies richt de commissie zich enerzijds tot de verantwoordelijke beleidsmakers, zowel landelijk als lokaal. Tegelijkertijd ook tot de lokale professionals die in hun dagelijks werk te maken hebben met jongeren die met drugscriminaliteit hun geld verdienen.

Naar een poortwachtersfunctie van banken die beter bijdraagt aan bestrijding van witwassen

Eind 2020-begin 2021 heeft de SMV een adviescommissie ingesteld rond de ontwikkeling van de poortwachtersfunctie van banken, met als centrale vraag: *'Op welke wijze en onder welke voorwaarden kunnen banken (en andere financiële instellingen) en de Nederlandse overheid in de toekomst samenwerken om de integriteit van het Nederlandse financiële stelsel overeind te houden en te versterken? Welke problemen spelen er en wat voor oplossingen zijn nodig om het systeem in de toekomst goed te laten werken?'*

De commissie wordt geleid door dhr. Tops (de directeur van de SMV) en dhr. Van Manen (de penningmeester van de SMV). De commissieleden, allen ervaringsdeskundigen in die zin dat zij vanuit hun functie frequent met het vraagstuk te maken hebben of hebben gehad, hebben op persoonlijke titel deelgenomen aan de werkzaamheden van de commissie:

- Gert Jan Kroeze (adviseur bankenwereld)
- Hennie Verbeek-Kusters (hoofd FIU)
- Gerald Santing (o.a. adviesraad van het IFFC (Instituut for Financial Crime) en ex-AFM en ex-DFSA).
- Jeroen Rijpkema (o.a. kwartiermaker TMI, tot 1 mei 2021 wegens aanvaarding functie als CEO bij Triodos-bank)
- Norbert Siegers (hoofd TMNL) (per 1 juni 2021)
- Andre ten Damme (voormalig partner EY, bestuurder PFZW/vanaf 1 juli 2021)
- Adviseurs: Pieter Tops en Jaap van Maanen (SMV)

Verskillende kenmerken maken Nederland interessant voor criminelen om hun crimineel verkregen geld wit te wassen. Het Nederlandse financiële stelsel is om verschillende redenen kwetsbaar voor fraude en witwassen. Een belangrijk instrument om de kwetsbaarheid van ons financiële stelsel te verminderen is de Wet ter voorkoming van witwassen en terrorisme financiering (Wwft), waarin een 'poortwachtersfunctie' voor onder andere banken is geregeld. Banken zijn fors extra gaan investeren in hun poortwachtersfunctie. Inmiddels dringt zich de vraag op wat de effecten van al die extra activiteiten zijn. Leiden ze wel tot de gewenste terugdringing van witwassen? En welke ongewenste neveneffecten hebben ze? De Wwft heeft de afgelopen jaren onmiskenbaar aan belang gewonnen, maar kraakt ook in zijn voegen.

De uiteindelijke ambitie moet zijn om Nederland tot een leidend land te maken in witwasbestrijding. Hierbij is die poortwachtersfunctie van cruciaal belang. Het rapport spitst zich daarom toe op de poortwachtersfunctie van banken en meer in het bijzonder op de vraag hoe die, als onderdeel van een bredere keten van activiteiten, beter en effectiever gemaakt kan worden.

Het rapport bevat een aantal voorstellen en een oproep: een oproep aan degenen op relevante posities in banken, toezichthouder en overheid om hun verantwoordelijkheid te nemen. De dreigende verlamming kan doorbroken worden, maar dan moet er wel initiatief genomen, liefst gezamenlijk, en een bereidheid bestaan om over de ontstane ongemakken en irritaties heen te stappen.

Lokale veiligheidsagenda 2030

Op verzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben prof dr Pieter Tops en Rob Boswijk MSC en dr Julien van Ostaaijen van Avans Hogeschool zich verdiept in ontwikkelingen en trends die de komende jaren voor het lokale veiligheidsbeleid van belang zullen zijn.

'Gesprekken met professionals uit het (lokaal) veiligheidsdomein en literatuurstudie zullen resulteren in een essay over de meest saillante ontwikkelingen waar lokaal veiligheidsbeleid de komende jaren mee te maken zal krijgen. Met als doel tot nadenken te stemmen en een discussie op gang te brengen.' (dec. 2021)
Het essay zal begin 2022 worden gepubliceerd.

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

In 2021 heeft een door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) ingestelde werkgroep gewerkt aan de opdracht om een rapport te maken over lessen en leerervaringen die te verbinden zijn aan het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Het onderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van prof. dr. Pieter Tops en drs. Willem van Spijker. Administratief wordt het onderzoek ondergebracht bij de SMV.

Primaire doelstelling is dat andere steden en andere actoren (waaronder de centrale overheid) daar voor hun eigen activiteiten de komende jaren uit kunnen leren en er door geïnspireerd worden. Daarnaast kan het rapport ook relevant zijn voor de doorontwikkeling van NPRZ zelf.

Het rapport *Publicatie NPRZ, Project Lessen en leerervaringen Nationaal Programma Rotterdam Zuid* belicht zowel de positieve ontwikkelingen en successen als de moeizame en minder succesvolle ontwikkelingen. Andere gemeenten, onder andere Amsterdam, hebben belangstelling getoond voor het rapport.